

Tässä vaiheessa Sjögrenin kiinnostus tähän loruun oli vertailevaa, osittain humoristista, kun hän lisäsi päiväkirjaansa, että 'Tuntui siltä ikäänkuin muuallakin kuin Varsinais-Suomessa olisi pidetty hämäläisiä tyhminä.' Vasta myöhemmin hän tuli tajuaamaan, että hän oli sattumalta törmännyt ensimmäiseen muuttuneeseen katkelmaan komeasta Pohjolan häitä koskevasta runosta.

Jyskyjärveltä Sjögren kiirehti Vienan Kemin kaupun-kiin, jotta ehtisi mukaan Solovetskiin lähtevään purjelaivaan. Päiväkirjaan sisältyy runsaasti sukunimiluetteloita, joita Sjögren käytti vuosia myöhemmin karjalaisten asutuksen historiaa kirjoittaessaan. Saavuttuaan Kemiin, missä hänen täytyi odottaa vuorokausi, hän mietti pitkään kansanryhmien rajoja—erikoisesti Vienan ja Aunuksen karjalaisten kohtaamis-alueita, jotka hän pyrki määrittelemään murteiden avulla.

Toinen miettimisen aihe oli koko hänen läpikulke-
mansa alueen köyhyys; hän kun oli itse matkan aikana useam-mankin kerran joutunut syömään pettuleipää. Sjögrenin huoli asukkaiden niukasta elannosta oli suuri, ja kirjoituksissaan Pietarin viranomaisille ja myöhemmin julkaisuissaan hän kiin-nittää voimakkaasti huomiota tähän köyhyyteen, jota hän piti esteenä keisarikunnan yleisenkin vaurastumisen tiellä.

Solovetskin matkan tarkoituksena oli tutkia sikäläisen luostarin arkistoa, jonka Sjögren luuli kertovan Vienan Karja-lan historiallisista vaiheista. Myöhemmät tutkimukset viittaa-vat hänen rikkaaseen saaliiseensa. Päiväkirjassaan Sjögren pohtii—vuosisadan vaihteen tyypillisellä tavalla—ihmisten fyysistä rakennetta ja ulkonäköä, vaatetusta ja taloutta sekä Kemissä että Solovetskissa. Vienan-Karjalan matka jatkui taas elokuun 9. päivänä takaisin Kemijokea pitkin Paanajärven kautta Jyskyjärvelle, jossa Sjögrenin tarkoitus oli kääntyä vasemmalle ja kulkea edelleenkin veneellä pitkin Ala-, Keski- ja Ylä-Kuittijärveä kohti Uhtuaa, Vuokkinientä ja Vuonnista.

Me nykyajan tutkijat tahdomme hermostua Sjögrenin matkakertomusta lukiessa, koska me tiedämme sen, mitä Sjögren itse silloin ei voinut tietää: että hän lähestyy jo runojen kultakaivosta. Tutkija tahtoo melkein kiirehtiä Sjögreniä eteenpäin, kun tämä taas jatkaa tavallista, monipuolista, tasaista muistiinpanemista. Elokuun 14. päivänä, kun Sjögren käy Uhtualla ja sitten lähtee eteenpäin Vuokkiniemelle, päiväkirja sisältää rutiinimuistiinpanoja kansatieteellisistä aiheista (meille kerrotaan esimerkiksi, miten miehet kulkevat usein sinivärisissä kaftaneissa), se sisältää muistiinpanoja maanvil-jelyksestä ja poronhoidosta. Sjögren huomaa myöskin, että murre muuttuu yhä suomalaisemmaksi

hänen poistuessaan Kemistä, vaikka naiset puhuvat karjalan kieltä.

Seuraava päiväkin vietetään Vuokkiniemessä, missä vaiheessa opimme, että Sjögren oppaana toimii eräs *rupiherra*, köyhä talonpoika Pirttilahdesta, alueen rokottaja. Päiväkirjan mukaan Rupiherra oli tuonut edellisenä päivänä Sjögrenin luo erään Kettusen, joka saneli runoja, minkä jälkeen itse Rupiherra oli opettanut Sjögrenille, miten sairaudet ja taudit parannetaan loitsuilla. Elokuun 16. päivänä matka jatkui Vuonniseen, minkä jälkeen Sjögren teki muutamia yleis-katsauksia runoalueesta (Haavion suomennos):

"Sen keskustelun aikana, jonka viritin matkalla, sain tietää, että itse Vuokkiniemestä, jossa pitäisi olla noin 60 taloa, koko nykyinen sukupolvi kahta perhettä lukuunottamatta kuulemma polveutuu Suomen Karjalasta. — Kauempana olivat Mölkän kylä kolmine, Pongalax kuusine, ja Aijolax kaksine taloineen, kaikki länsirannalta vasemmalle. — Soutajillani saatoin huomata suuren tiedon ja halun runoihin samoin kuin taipumuksen puhua alkusointuja käyttäen. — Useat naisista ovat tulleet näille seuduille naimisiin Suomen puolelta; kumminkin he luonnollisesti ovat muuttaneet uskontonsa, jonka täällä yleisesti on oltava oikeauskoinen kreikkalainen, vaikka jotkut syövätkin omista astioistaan."

Vuonnisesta matka jatkui Pistojärvelle ja Suvannon kautta kohti rajaa ja sittemmin Suomen Kuusamo, minne tämän Sjögrenin Vienan Karjalan matkan voi katsoa päättyneen. Viimeinen merkintä runoista tehtiin 18. elokuuta Pisto-järvellä, kun Sjögren kirjoitti, että hän oli:

". . . valmis matkustamaan eteenpäin, koska en täällä voinut saada runoja. Kuten olen nyt huomannut, ne ovat jopa tänne asti melko pidättyväisiä sellaisten kanssa. Niinpä kuuli heidän ennenkin täällä itsekseen järvellä hyräilevän sellaisia, mutta minulle he sanoivat, ettei heillä ole mitään runoja. Vanha väki oli ollut hyvin perehtynyt sellaisiin ja oli osannut esittää *Syntyjä* kaikkeen."

Päiväkirjaa lukiessaan paljon toivoa täynnä oleva lukija hämmästyy ja ihmettelee, ettei enemmän ainistoa löydy. Koska Sjögren piti runonkeräämistä niin tärkeänä, hän keräsi niitä eri vihkoihin, jotka ovat edelleenkin Pietarin Tiedeakatemian hallussa. Omana elinaikanaan Sjögren toimitti kopiot keräämistään runoista Elias Lönnrotille, joka käytti niitä hyväkseen laatiessaan *Kalevalan* laajennetun laitoksen. Vielä melkein 40 vuotta kului ennen kuin A.A.Borenius, 33-osaisen *Suomen kansan vanhat runot* alulle panija ja ensimmäinen toimittaja tutki Pietarissa Sjögrenin keräämät runot ja salapoliisityöllä identifioi runojen mahdolliset laulajat ja esityspaikat.

Jatkamalla Boreniuksen arvokasta työtä on nyt mahdollista rekonstruoida kaikessa komeudessaan se elämys, mikä Sjögrenin on täytynyt kokea näinä muutamina päivinä Kuittijärven kylissä. Voimme olettaa hänen laulattaneen ainakin kolmea suurta runoniekkaa: Uhtualta Jouhko Huotarista; Vuokkiniemeltä Petri Kettusta ja Vuonnisesta Ontrei Malista. Ensimmäiseltä, Huotariselta, hän keräsi *Lemminkäisen virren* ja *Kalevan pojan* toisinnot. Samassa kylässä Sjögren keräsi tuntemattomalta laulajalta *Kojosen pojan* toisinnon. Vuokkiniemen Kettusta hän sai kiittää *Luomisvirsi-*, *Veneen synty-*, *Vellamon neidon onginta-*, *Kanteleen synty-*, ja *Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosinta* -runoista. Maliselta Sjögren kuuli ensimmäisenä kansallisaatteen ajajana *Sammon* tarinan; komean kolmesataakolmekymmentäyksi -säkeisen toisinnon lisäksi Malinen lauloi Sjögrenille myöskin *Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulannan*.

Kuten sanottu, Sjögren oli ensimmäinen hänen sukupolvensa edustaja, joka kuuli todella sitä perinnettä, mikä oli niin tärkeänä osana kehittyvässä kansallisessa identiteetissä. Merkittävästi hän kuuli sekä epiikan että taiteen kannalta hyvin edustavan valikoiman. Lainaten akateemikko Matti Kuusen terminologiaa voimme todeta, että Sjögrenin keräämiin runoihin kuuluu varhaiskalevalaisen ja sydänkalevalaisen aikakauden

parhaita tuotteita, joten vanhan Topeliuksen ennustus oli osoittautunut varsin oikeaksi.

Vaikka näiden runojen varsinaiset tekstit saapuivat vasta Lönnrotin kautta ensimmäisen kerran yleisön silmien eteen, niiden olemassaolosta oli tiedetty laajalti ja runot inspiroivat varsin nopeasti seuraajia Sjögrenille. Tie suomalaisten tietoisuuteen avautui helposti vaikka odottamattomalla tavalla.

Karjalasta Sjögren kiirehti mahdollisimman nopeasti Lappiin ehtiäkseen sinne ennen talven tuloa. Tässä hän onnistui ja vietti talven entisen opiskelutoverinsa ja silloisen Utsjoen kirkkoherran, Jakob Fellmanin luona. Sjögrenin päiväkirja ja muut tiedot todistavat Sjögrenin ja Fellmanin yhteistä kiinnostusta kansanrunoihin. Ei ole ihme, että kolme vuotta sen jälkeen, Fellman tiesi mistä ja keneltä hakea runoja käydessään Vienan Karjalassa. Fellman oli tietysti se kanava, minkä kautta Sjögrenin ja Fellmanin omat saavutukset pääsivät laajemmin suomalaisten tietoisuuteen. Vielä toisellakin tavalla Sjögrenopasti seuraajiensa askeleita Vienan Karjalassa, hänen teoksensa *Anteckningar om församlingarne i Kemi-Lappmark*, mikä ilmestyi painosta Helsingissä vuonna 1828, sisältää hyvin tarkan kertomuksen Vienan-karjalan kulkumahdollisuuksista, mikä oli esitetty—kuten aikaisemmin mainittu—yhteiskunnan hyödyntämisperiaatteesta. Tämä Sjögrenin kirja, jota

luettiin huolellisesti Lönnotin piireissä, palveli sitten matkaoppaana seuraaville Vienan-Karjalan kävijöille.

Sjögren Vienan Karjalan matkan päätyminen, hänen Kemin-Lappia käsittelevä kirjansa, ja Fellmanin tietojen levittäminen merkitsivät vain ensimmäistä vaihetta Sjögrenin Vienan Karjalan löytämisessä. Varsinainen tärkeä osuus tässä oli myöskin sekä niillä tutkimuksilla, jotka hän suoritti kolmena seuraavana vuotena tällä hänen matkallaan. Silloin hänen työnsä johti hänet yhä kauemmaksi itään, jopa Uralin vuoriston toiselle puolellekin. Jatkomatkallaan hän tarkasteli Vienanjoen alajuoksua, erikoisesti Arkangelin kaupungin seuduilla, komit ja udmurtit vaativat häneltä monien kuukausien ajan, että hän ehti tutustua, vaikka muita pintapuolisemmin, mordvalaisiin ja mareihin.

Palattuaan Pietariin kesällä 1829 Sjögren sai pian viran sikäläiseltä Tiedeakatemialta. Tämä soi hänelle ainutlaatuisen mahdollisuuden kehittää matkan aikana hahmottamiaan teorioita suomalaisten esihistoriasta ja suomalais-ugrilaisia kieliä puhuvien kansojen keskinäisestä sukulaisuudesta.

Nämä tulokset ilmestyivät pääosin toinen toisensa jälkeen vuosien 1830 ja 1835 välillä. Näiden teosten sivuilla käy ilmi suurin piirtein se kielisukupuu-teoria, jota kielentutkijat käyttävät edelleenkin. Näiden sivuilta on kertomus siitä, miten suomalaisten ja karjalaisten esi-isät levisivät alun perin idästä kautta Pohjois-Venäjän

Vienanjoen tienoilta Itämerelle saakka. Luotettavien historiallisten tietojen puutteessa Sjögren käytti kielten, paikannimien, kansatieteen ja perinteen aineksia luodakseen kehitysteorian, jonka mukaan keskiajalla Novgorodista tulleet venäläiset tunkeutuivat pohjoiseen Uralille ja Vienan merelle ja aiheuttivat sillä tavoin siellä asuvien esisuomalaisten jatkautumisen eri ryhmiin ja pakottivat heidät vetäytymään yhä kauemmaksi nykyisille asuinpaikoilleen. Tätä suurta taustaa vastaan Sjögren kuvaa sitten jokaisen pienen ryhmän jatkokehitystä ja kohtaloa. Näin karja-laisetkin saivat ensimmäisen kerran historiansa; samalla Sjögren täydensi kuvaansa kertomalla, kuinka jokaisen ryhmän elämäntapa ja kieli sitten kehitti omia tunnusomaisia piirteis-tään.

Näiden tutkimusten ansiosta Suomen kansallinen iden-titeetti määriteltiin historiallisesti ja rodullisesti. Toisin sanoen Sjögreniä seuraavalla sukupolvella—Lönnrotin ja muiden Hel-singin romantikkojen sukupolvella—oli uusi ja siihen aikaan luotettava perusta, jolle he voivat ruveta kehittämään uudenlaista kulttuuri-identiteettiä 1830-luvun ehdoilla: siis Snellmanin välittämää hegililäisyyttä.

Kun lukee Lönnrotin kirjoituksia näiltä vuosilta, erikoi-sesti hänen vuonna 1842 julkaisemaansa Venäjän historiaansa, Sjögrenin vaikutus on ilmiselvä, ja useimmiten Lönnrot viittaa suoraan edeltäjänsä.

Kaikkein silmiinpistävin on vuoden 1849 *Kalevalan* 'Alkulause', jossa Lönnrot lainaa suoraan Sjögrenin selitystä karjalaisten muinaisvaiheista. Tuskin tarvitsee lisätä, että nämä kaksi tutkijaa ja kansallisaatteen ajajaa olivat läheisessä yhteydessä toisiinsa kaikkina näinä vuosina, enimmäkseen kirjeitse, kun Sjögrenin ura urkeni Pietarin Tiedeakate-miassa ja vei hänet vähitellen Akatemian johtoportaisiin. Näin ei ollut mikään sattuma, että Lönnrot oli se henkilö, joka piti muistopuheen Sjögrenistä.

Suomen historiasta Sjögrenin hahmo on jotakuinkin hävinnyt. Tämä selittyy osittain siitä, että hänen saavutuksensa olivat niin perusteellisia, että ne joutuivat varsin pian communum bonumiksi, elikkä yhteiseksi hyväksi. Kun yritämme asettaa hänet paikalleen Suomen historian kehityskaavan, hän osoittautuu luonnolliseksi renkaaksi Porthanin ja Lönnrotin välillä. Hänessä yhdistyvät aikalaisten pyrkimykset eri aloilla: kielen, historian ja kirjallisuuden.

Jokaisesta tieteenhaarasta Sjögren punasi yhteen senaikaiset langat, asetti uusia kysymyksiä, keksi uusia vastauksia ja ajatuksia, joita hän itse kokeili kentällä; lopulta havaintojensa perusteella hän toi esiin uudet tulkinnat seuraajiensa jatkettaviksi. Lönnrot tajusi tämän, ja osasi antaa sille arvoa, koska Sjögrenin hankkimat tiedot ja aineisto antoivat Lönnrotille historiallista ja kielellistä taustaa, jota hän käytti

hyväkseen lähtökohtana eri tutkimuksissaan ja joka
stimuloi hänen mielikuvitustaan *Kalevalan*
kokoonpanovaiheessa.